

Голові Разової спеціалізованої вченої ради
8/24 Львівського державного університету
фізичної культури ім. Івана Боберського,
д-ру наук з фізичного виховання та спорту,
доценту Сороколіт Н.С.

Відгук

офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента
Оленєва Дмитра Геннадійовича,
на дисертаційну роботу *Первачука Олега Ігоровича*
на тему «Удосконалення психологічної підготовленості військовослужбовців
до військово-професійної діяльності засобами рукопашного бою»,
подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)
з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка,
за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт

Актуальність обраної теми. Проведений аналіз наукових праць С.В. Романчука, А.М. Одерова, Н.С. Сороколіт, М.В. Данилевич та досвід участі військовослужбовців у російсько-українській війні показав, що підготовка захисника й командира, включаючи ближній бій та застосування рукопашної сутички, не може бути ефективною, якщо обмежувати її лише наявністю певних знань про застосування та вмінь використовувати наявну бойову техніку й озброєння. Умовою для досягнення поставленої мети та якісного виконання завдань військово-професійної діяльності є здатність кожного командира підрозділу максимально використовувати всі наявні засоби та потужність озброєння й військової техніки у найкоротші терміни.

Низка науковців П.О. Демчук, А.В. Караван, М.С. Корольчук, О.В. Бойко стверджують, що професійна підготовка й становлення військовослужбовця відбуваються протягом усієї діяльності збройних сил, результатом чого є належний рівень бойової підготовленості, злагодженості підрозділів, психологічної та фізичної загартованості особового складу, а психологічній підготовленості, як аспекту якісного забезпечення та удосконалення професійної готовності військовослужбовців належить важлива роль.

Окрім того, науковці М.М. Данилюк, В.П. Ягодзінський, М.В. Кузнецов, О.В. Римар доводять, що ефективними засобами психологічної підготовки воїнів можуть бути вправи з рукопашного бою, які відповідають структурі та змісту професійних дій військовослужбовців в умовах виконання завдань за призначенням. Адже в умовах ведення бойових дій саме психологічна підготовленість структурних підрозділів збройних сил є досить актуальною і складною проблемою. Саме від психологічної готовності особового складу залежить результат виконання бойових завдань підрозділами ЗС України. Таким чином, можна стверджувати про необхідність в удосконаленні психологічної

підготовленості військовослужбовців до військово-професійної діяльності на основі використання засобів рукопашного бою.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Дисертаційна робота Первачука Олега Ігоровича є завершеним самостійним дослідженням, містить раніше не захищені наукові положення та теоретичні узагальнення, а також важливе наукове та теоретичне значення. У ній подано вирішення актуального науково-прикладного завдання щодо формування психологічної підготовленості військовослужбовців до екстремальних дій і ситуацій, якими є не тільки сучасні бойові дії, а й певні тактичні навчання, практичні заняття з фізичним навантаженням, стрільба з різних видів озброєння, зміна дислокації та місця розташування підрозділів тощо. Саме фізична підготовка та засоби рукопашного бою певною мірою можуть забезпечити якісне формування психологічної готовності військовослужбовців ефективно діяти в тій чи тій екстремальній ситуації, що виникає в умовах військової служби.

За матеріалами дисертації опубліковано 20 наукових праць (15 публікацій у наукових фахових виданнях України категорії «Б»), серед яких 13 публікацій, у яких висвітлені основні наукові результати дисертаційної роботи, 4 наукові праці, які засвічують апробацію матеріалів дисертації та 3 праці, які додатково відображають результати дисертації. Проблематика, зміст та кількість публікацій за дисертаційним дослідженням повністю відповідає вимогам МОН України. Теоретичне оприлюднення наукових досліджень на конференціях повною мірою засвідчує належну апробацію наукових результатів. Науковими публікаціями здобувач підтвердив якісне впорядкування методологічного апарату дослідження, безпосереднє проведення аналізу результатів наукового пошуку, формування та узагальнення висновків піднятої проблеми тощо.

Новизна представлених теоретичних та експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень. За результатами проведеного дослідження *удосконалено*:

- наукові дані про організацію і проведення занять з різних розділів фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів;
- інформацію щодо ефективності формування спеціальної психологічної підготовленості військовослужбовців провідних країн НАТО засобами рукопашного бою.

Результати наукового дисертаційного дослідження дали змогу підтвердити та доповнити вже згадані наукові розробки, а також одержати абсолютно нові дані з досліджуваної проблеми, зокрема:

набули подальшого розвитку: наукова інформація щодо вагомості впливу фізичних вправ військово-прикладної спрямованості на формування психологічної підготовленості військовослужбовців засобами рукопашного бою; дані щодо особливостей функціонального стану, психологічних функцій, фізичного здоров'я і фізичної підготовленості військовослужбовців.

У процесі проведення дослідження, узагальнення та інтерпретації отриманих результатів автором отримано *нові дані*, а саме: *уперше* обґрунтовано й експериментально перевірено програму вдосконалення психологічної

підготовленості військовослужбовців до військово-професійної діяльності засобами рукопашного бою, яка забезпечує ефективний розвиток фізичної та психологічної готовності військовослужбовців до військово-професійної діяльності.

Наукова обґрунтованість досліджень. Наукові положення та висновки, що викладені у дисертації Первачука Олега Ігоровича достатньою мірою обґрунтовані, відповідають поставленим меті та завданням відносно предмету та об'єкту дослідження.

Достовірність результатів дослідження. Ступінь достовірності результатів дослідження забезпечується:

- застосуванням ґрунтового аналізу наукових та документальних матеріалів, нормативних документів Збройних сил України та провідних країн НАТО;

- широкою літературною базою (використано 187 джерел, із них 40 іноземними мовами);

- залученням достатньої кількості досліджуваних як під час констатувального так і у процесі формувального експерименту;

- використанням адекватних методів статистичної обробки результатів;

- тривалістю виконання п'яти етапного дисертаційного дослідження (2021-2024 рр.);

- логічно обґрунтованою гіпотезою дослідження;

- результатами впровадження розробленої програми удосконалення психологічної підготовленості військовослужбовців до військово-професійної діяльності засобами рукопашного бою у систему фізичної, психологічної та бойової підготовки військовослужбовців різних спеціальностей, що підтверджено відповідними актами впровадження, зокрема Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів (акт від 27.06.2024); Військового інституту танкових військ Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків (акт від 07.06.2024); Харківського університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, м. Харків (акт від 10.04.2024); 184-го навчального центру Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, смт Старичі, Львівська область (акт від 08.04.2024); науково-дослідної роботи «Удосконалення навчальних програм з фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів», шифр «Удосконалення – ФП», замовник – начальник Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів (акт від 13.05.2023); науково-дослідної роботи «Удосконалення організації фізичної підготовки військовослужбовців ВВНЗ (НЦ)», шифр «Спеціалізована – ФП», замовник – начальник Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів (акт від 12.06.2024).

Рівень виконання поставленого наукового завдання. У дисертації відповідно до гіпотези дослідження коректно та послідовно визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження.

Метою роботи є удосконалення психологічної підготовленості військовослужбовців до військово-професійної діяльності на основі використання засобів рукопашного бою. Досягнення мети дослідження було обумовлено розв'язанням низки завдань, зокрема: виявити проблемне поле психологічної підготовки військовослужбовців до військово-професійної діяльності; визначити структуру психологічної підготовки військовослужбовців і взаємозв'язок зі специфікою військово-професійної діяльності; обґрунтувати структуру та зміст програми удосконалення психологічної підготовленості військовослужбовців до військово-професійної діяльності засобами рукопашного бою; перевірити ефективність упровадження програми удосконалення психологічної підготовленості військовослужбовців до військово-професійної діяльності засобами рукопашного бою.

Об'єктом дослідження є система підготовки військовослужбовців до військово-професійної діяльності та відповідно предметом дослідження – вплив засобів рукопашного бою на психологічну підготовленість військовослужбовців до військово-професійної діяльності.

Оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. За результатом проведеного аналізу дисертаційної роботи дозволяє стверджувати, що Первачук Олег Ігорович володіє методологією наукової діяльності, яка передбачає пошук та підбір адекватних методів дослідження відповідно до наукової проблеми, здійснення теоретичного аналізу проблеми дослідження та аналіз результатів дослідження з використанням методів математичної статистики, вміння стисло та послідовно викласти науковий матеріал тощо. Усі наявні та інші компетентності щодо організації та проведення наукових досліджень продемонстровані здобувачем, дозволяє характеризувати його як науковця, який відповідає вимогам щодо присвоєння науковому ступеню доктора філософії за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Відсутність порушення академічної доброчесності, фабрикації, фальсифікації у дисертації та наукових публікаціях здобувача. Детально аналізуючи структуру та зміст дисертації, наукові публікації, опубліковані за результатами дослідження встановлено відсутність ознак порушення академічної доброчесності, фабрикації, фальсифікації у дисертації та наукових публікаціях здобувача.

Характеристика основних структурних елементів дисертаційної роботи. У першому розділі дисертаційного дослідження проведено теоретичний аналіз і здійснено узагальнення наукових та літературних джерел з різних аспектів порушеної проблеми. Визначено й узагальнено основи психологічної підготовки фахівців силових структур ЗС України та країн-партнерів НАТО. З'ясовано роль фізичної підготовки у вирішенні завдань психологічної підготовки військовослужбовців збройних сил, а також визначено місце і роль рукопашного бою в системі психологічної підготовки військовослужбовців для якісного й успішного виконання бойових завдань в умовах сучасного бою.

Другий розділ забезпечив розкриття сутності методів дослідження, які було обрано для розв'язання поставлених завдань, а також установив обґрунтованість

їх використання. Надано відомості та інформацію про респондентів, які взяли участь у дослідженні, викладено етапність організації та проведення дослідження.

У *третьому розділі* висвітлено результати констатувального експерименту. Дослідження психологічної підготовленості військовослужбовців до виконання завдань військово-професійної діяльності показало, що навіть фізично та професійно підготовлений військовослужбовець в екстремальних умовах виявляється безпорадним через відсутність у нього стійкості до різноманітних стресових чинників. Аналіз особистих карток бойової підготовки респондентів, у яких відображено рівень професійної підготовленості показав, що більшість військовослужбовців-піхотинців з побоюванням виконують деякі нормативи бойової підготовки за наявності екстремальних умов та застосування чинників бойової обстановки. Аналіз виконання нормативів в умовах недостатньої видимості та вночі показав, що 35,6 % військовослужбовців з упевненістю виконують нормативи, 8,4 % воїнів не можуть виконати нормативи на позитивний результат у темряві, що вказує на рівень психологічної підготовленості та готовність до виконання бойового завдання. Аналіз результатів перевірки нервово-психологічної стійкості вказує на її задовільний рівень, за якого можливі зриви, особливо в екстремальних ситуаціях, що є малосприятливим для ефективного виконання завдань за призначенням, а рівень психологічної підготовленості є недостатнім для виконання завдань в умовах ведення бойових дій.

За результатами анкетування щодо ефективності організації і проведення занять з рукопашного бою та психологічної підготовки у ВЗВО встановлено, що 59,8 % опитуваних відчувають страх перед виконанням навчально-бойових завдань, 32,2 % піхотинців виконують завдання професійної діяльності не відчуваючи страху, 55,2 % особового складу відчувають страх під час виконання й розучування нових прийомів (дій), у 34,5 % воїнів усе ж таки присутнє відчуття страху під час застосування та виконання прийомів рукопашного бою, лише 10,3 % військовослужбовців упевнено заявляють про відсутність страху в процесі застосування засобів рукопашного бою та виконання будь-яких прийомів (дій). Чинна система фізичної і психологічної підготовленості військовослужбовців механізованих підрозділів не відповідає особливостям військово-професійної діяльності за обраним фахом, потребує новітніх підходів та вдосконалення.

У *четвертому розділі* обґрунтовано структуру та змісту програми удосконалення психологічної підготовленості військовослужбовців до військово-професійної діяльності на основі використання засобів рукопашного бою, сформовано контрольну (n=31) й експериментальну (n=29) групи (КГ й ЕГ) з військовослужбовців Національної академії сухопутних військ (м. Львів) спеціальності «Управління діями підрозділів механізованих військ».

Дослідження, пов'язані з визначенням ефективності авторської програми, довели, що запропонований зміст занять за розробленою програмою дозволяє вдосконалити рівень бойової готовності, яка дає змогу достовірно покращувати

показники у виконанні вправ військово-професійної діяльності (на 37,75 % порівняно з вихідними даними).

За результатами проведеного експерименту з перевірки ефективності авторської програми щодо підвищення рівня психологічної та фізичної підготовленості встановлено, що запропонований зміст вправ бойової підготовки у поєднанні із засобами рукопашного бою в ЕГ та КГ не знижує й не підвищує перевірені показники у процесі розвитку основних фізичних якостей військовослужбовців ($t=0,64-0,99$; $p>0,05$ та $t=0,63-2,31$ при дост. $t>2,05$). Встановлено достовірний взаємозв'язок між показниками під час виконання запропонованих вправ і вправами оцінювання військово-професійної діяльності згідно з керівними документами ЗС України ($r=0,483$; $p<0,05$).

Експериментальна перевірка встановила, що авторська програма забезпечує підвищення рівня фізичної та бойової підготовленості військовослужбовців, а також формування високого рівня психологічної підготовленості військовослужбовців до військово-професійної діяльності на основі використання засобів рукопашного бою.

У п'ятому розділі подано результати експериментального дослідження, їх порівняння з результатами інших учених за наявними науковими джерелами. Виокремлено три групи даних за результатами проведеної дисертаційної роботи.

Дискусійні положення (зауваження) до дисертаційної роботи

1. В практичних рекомендаціях здобувач пропонує упровадити в освітній процес із фізичної підготовки вправи військово-професійної діяльності з використання засобів рукопашного бою та проводити їх за різних погодних умов, удень, уночі, із застосуванням імітаційних засобів для усіх родів військ. Виникає питання сумнів щодо запровадження змісту вправ для фахівців Повітряних сил (льотчики), технічних спеціальностей тощо. На нашу думку, доцільно запровадити лише для фахівців Сухопутних військ ЗС України.

2. У вступі при описі підстав для виконання дисертаційної роботи відповідно до науково-дослідних робіт не вказано роль та у якості кого виступав дисертант (виконавець, відповідальний виконавець, співвиконавець, керівник).

3. Представленні етапи дослідження у підрозділі 4.2 «організація формульовального експерименту й дослідження показників військовослужбовців контрольної та експериментальної груп» доречніше було більш детально відобразити у підрозділі 2.1 «Методи дослідження».

4. Дискусійним є використання у дисертаційному дослідженні здобувачем поняття «психологічна підготовленість». Оскільки результати роботи спрямовані на удосконалення «психічних процесів» та «психічних станів», на мою думку, більш доцільно було б використання поняття «психічна підготовленість».

5. З дисертаційної роботи не зовсім зрозуміло чи авторська програма удосконалення психологічної підготовленості засобами рукопашного бою застосовується лише для фахівців Сухопутних військ чи її приналежність також до інших видів та родів військ?

6. Інформацію про здійснення кореляційного аналізу для визначення ефективності застосування вправ бойової підготовки за авторською програмою та їхнього впливу на психологічну підготовленість і військово-професійну діяльність на основі використання засобів рукопашного, який представлено у підпункті 4.5, доцільно було б відобразити в одному із завдань дисертаційної роботи.

7. Результати проведених досліджень, що відображені у таблиці 4.3 свідчать про те, що позитивного впливу на динаміку показників розвитку фізичних якостей військовослужбовців ЕГ майже немає, про що свідчить відсутність статистичної вірогідності. Тобто авторська програма мало чим відрізняється від діючої.

8. На стор. 181 дисертант стверджує, що «результати експерименту щодо визначення психологічної підготовленості й готовності до виконання бойового завдання фахівців механізованих військ в умовах недостатньої видимості та вночі показали, що 35,6 % військовослужбовців з упевненістю виконують нормативи, 8,4 % воїнів не можуть виконати нормативи на позитивний результат за наявності несприятливих чинників (темна пора доби)». Це 44,0 %, а який результат показали інші 56,0 % військовослужбовців? На мій погляд це можна віднести до недоліків авторської програми!

9. Не зрозуміло, чому дисертант у списку використаних джерел не ставить крапку після ініціалів авторів. У списку літератури до переліку іноземних авторів дисертант відніс і 9 вітчизняних, мабуть тому, що вони друкували свої публікації в іноземних виданнях?

10. Не зрозуміло, чому автор при переліку використаних літературних джерел написав «Покликання». На наш погляд це помилка, адже «Тлумачний словник української мови» наводиться пояснення що таке «поклик», а саме – 1. Прохання, запрошення, вимога з'явитися куди-небудь. 2. Прохання взяти участь у чому-небудь. На наш погляд потрібно написати «Література» або «Список використаних джерел».

11. У тексті дисертації дисертант допускає чимало граматичних та орфографічних помилок. Бажано було б, щоб текст роботи вчитав філолог.

В той же час, зазначені дискусійні питання та окремі зауваження не знижують загальної позитивної оцінки, наукової та практичної значущості результатів дисертаційної роботи Первачука О.І.

Висновок

Дисертаційна робота Первачука Олега Ігоровича на тему «Удосконалення психологічної підготовленості військовослужбовців до військово-професійної діяльності засобами рукопашного бою», є завершеним самостійним дослідженням, має наукову новизну стосовно наукового обґрунтування програми удосконалення психологічної підготовленості військовослужбовців до військово-професійної діяльності засобами рукопашного бою та відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора

філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами)), а її автор Первачук Олег Ігорович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії (PhD) з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Офіційний опонент:

Доктор педагогічних наук, доцент,
начальник науково-дослідного центру
проблем фізичного виховання, спеціальної
фізичної підготовки і спорту Національного
університету оборони України

Дмитро ОЛЕНЧУК

02 жовтня 2024 р.

